

7. Нікуліна Н. В. Теоретичне осмислення загальних понять сучасного термінознавства у концепціях видатних лінгвістів. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. К. : КНЕУ, 2009. Вип. VIII. С. 45–48.
8. Осіпа Л.В. Переклад технічних текстів з використанням систем автоматизованого перекладу. *Вісник національного транспортного університету. Серія «Технічні науки»*. Вип. 1(34). Київ. 2016. С. 328–333.
9. Ребрій О. В. Основи перекладацького скоропису: навч. посіб. / за ред. : Л. М. Черноватого, В. І. Карабана. Вид. 4, стер. Вінниця : Нова книга, 2012. 152 с.

УДК 811.111'22

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.23.43-50>

Марта Карп,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-7332-7739>
м. Львів, Україна

Засоби когезії і когерентності у мультимодальному художньому прозовому тексті

Modes of cohesion and coherence in multimodal fictional prose texts

Анотація. Розвиток мультимодальної комунікації збудив зацікавленість сучасних лінгвістів традиційними текстоорієнтованими категоріями когезії та когерентності, які потребують новітньої інтерпретації. Обидві текстотвірні категорії експлікують зв'язки між вербальними та невербальними складниками художнього прозового тексту сучасності. Мова репрезентує вдосконалену й детально напрацьовану сукупність зв'язків усіх семіотичних систем. Когезійні та когерентні зв'язки становлять сукупність лінгвальних відношень в нелінгвальних семіотичних систе-мах. Відмінні мультимодальні засоби різних семіотичних систем можуть забезпечити неоднакові шляхи ідентифікації когезії та когерентності в сучасному художньому прозовому тексті. Модель взаємозв'язку між мультимодальними засобами когезії та когерентності відмінних семіотичних систем одночасно застосовується в комунікації між адресантом та адресатом на сторінках сучасного художнього прозового тексту [29, р. 9–10]. У полі зору цього дослідження: а) контамінація вербального і невербального складників у системі засобів когезії та когерентності в художньому прозовому тексті англійських мультимодальних літературних казок; б) схожість та відмінність способу ідентифікації мультимодальних засобів когезії і когерентності; в) ступінь кореляції між засобами когезії та когерентності різних семіотичних систем. Типам

засобів когезії в художньому прозовому тексті англійських мультимодальних літературних казок, які пересікаються, властиві спільні властивості. Вони виражаються формально, мають лінійний характер та зазвичай корелюють з мовними одиницями. Когерентність актуалізується сукупністю засобів. Її типи засобів взаємодоповнюються та створюють мережу сплетін.

Ключові слова: когезія, когерентність, англійська мультимодальна літературна казка (АМЛК), мультимодальний художній прозовий текст (МХПТ), вербальний складник, невербальний складник, GeM model.

Summary. *The development of multimodal communication has sparked the interest of modern linguists in the traditional text-oriented categories of cohesion and coherence, which require new interpretation. Both text-making categories reflect the links between verbal and nonverbal components of modern fictional prose texts. Language represents the perfect and meticulously crafted set of relationships between all semiotic systems. Cohesive and coherent links constitute a set of linguistic relations in non-linguistic semiotic systems. Different multimodal modes of various semiotic systems can provide diverse paths for identifying cohesion and coherence in modern fictional prose texts. The model of connection between multimodal modes of cohesion and coherence of different semiotic systems is applied simultaneously in the communication between addresser and addressee on the pages of modern fictional prose texts [351, p. 9–10]. In the field of view of this study: a) the contiguity of verbal and nonverbal components in the system of modes of cohesion and coherence in fictional prose texts of English multimodal literary fairy tales; b) the similarity and difference of the ways of identifying multimodal modes of cohesion and coherence; c) the degree of correlation between the modes of cohesion and coherence of different semiotic systems. The types of cohesive modes in English multimodal literary fairy tales that intersect have common features. They are expressed formally, have a linear character, and usually correlate with linguistic units. Cohesion is actualized by the set of modes. Its types of modes are mutually complementary and create a network of connections.*

Key words: cohesion, coherence, English multimodal literary fairy tale, multimodal fictional (prose) text, verbal component, nonverbal component, GeM model.

Вступ. Поєднання і зближення нехарактерних складників у тексті дають поступ для виникнення нових смислових зв'язків і нових текстів [23; 24]: по-лікодових, креолізованих, мультимодальних художніх прозових текстів (далі МХПТ). До полікодових текстів у семіотичному смислі треба віднести випадки поєднання природного мовного коду з кодом іншої семіотичної системи (зображення, музика тощо) [21]. Креолізований текст аналізують як різновид тексту, фактура якого складається з двох негомогенних частин: вербальної та невербальної (малюнок), що належить до інших знакових систем, аніж природна мова [17]. Мультимодальні художні прозові тексти володіють семіотичними, семантичними та когнітивними властивостями мультимодальних засобів, котрі зумовлюють спосіб свого групування у структурі тексту, особливо наголошується на динаміці творення значення [12; 14; 18; 19; 25]. У творенні мультимодальних текстів засоби і їхні відповідні додаткові засоби купажування (*blend*), зсуву (*shift*) і змішування (*mix*) поєднуються міріадою розмаїтих шляхів. І тільки завдяки багатогранному й інтегрованому

аналізу всіх рівнів тексту, які піддаються динамічним процесам «міжсеміотичних зсувів» [13, р. 42], можна відтворити/реконструювати творення значення (meaning-making) [28, р. 27] (див. Таблиця 1). Розглянемо типи засобів когезії і когерентності, властиві художньому прозовому тексту англійської мультимодальної літературної казки (далі АМЛК) [2; 3; 4; 5; 6; 15].

Таблиця 1

**Типи засобів когезії і когерентності
у мультимодальному художньому прозовому тексті**

SENSORY CHANNEL	CORE MODES	MEDIAL VARIANTS	PERIPHERAL MODES	SUB-MODES	FEATURES
Visual	Image	Static		Elements Vectors Colour	Value, saturation, purity, modulation, differentiation, hue
				Size Distance Angle/ perspective Composition	
			Non-verbal means	Gesture Posture Body language	Eyes, arms, head...
Language	Writing	Typography/ layout		Type size	Skeleton form, style (weight, contrast, tension, ending) modus (ruled, striped, dotted)
				Font	
				Colours/shadings Ornaments Spacing Paragraphing Margins	
				Topics Speech acts	
				Lexis Syntax Rhetorical figures	

Методологія та методи дослідження ґрунтується на загальних положеннях методології функціоналізму з використанням *структурно-семіотичного* (для розгляду сучасного художнього прозового тексту як мультимодального структурного утворення, сформованого на основі зв'язку вербальних і невербальних складників), *наративного* (для вияву структурних ознак мультимодального художнього прозового тексту і внутрішніх механізмів дієвості сучасних літературних казок), *поетико-інтерпретаційного аналізу* (для тлумачення змісту казок на основі розкриття структурно-семантичних зв'язків мультимодальних засобів когезії та когерентності) із залученням *GeM model* (Дж. Бейтман, Дж. Делін) [10; 11] для синхронного аналізу вербальних і невербальних складників у багаторівневій структурі АМЛК. Висвітлення аспектів структури, семантики, функції АМЛК у ракурсі вивчення семіотико-нарративного потенціалу текстотвірних категорій когезії й когерентності акцентовано крізь призму семіотики знака і його функційного тлумачення [1; 7; 8; 16]. *Кількісний аналіз* проведено з метою з'ясування та встановлення тенденцій взаємозалежності вербальної й іконічної, параграфемної, графічної складових частин в оповідних структурах АМЛК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Когезія – це граматичні, семантичні, лексичні форми зв'язку між окремими частинами тексту, що визначають перехід від одного контекстно-варіативного членування тексту до іншого. Засоби когезії в тексті поділяють на *традиційно-граматичні* (сполучники, сполучні речення, дейктичні засоби, дієприкметникові звороти), *логічні* (форми перерахування, графічні засоби), *асоціативні* (ретроспекція, конотація, суб'єктно-оцінна модальність, алюзії), *образні* (розгорнута метафора, розвиток характеру персонажа), *композиційно-структурні* (відступи, вставки, часовий та просторовий опис явищ, подій, дій), *стилістичні* (паралелізм: ідентичність структур; хіазм; повтор, порівняння, алюзії, метафори), *ритмотвірні* (метр, анжамбеман, рифма) [20].

Когерентність – це об'єднання всіх частин тексту для досягнення його ціліснооформленості. Когерентність може втілюватися засобами когезії та ґрунтуватися на асоціативних і пресупозиційних зв'язках. Вона актуалізується формально-граматичними і семантико-тематичними засобами зв'язку. Категорія когерентності реалізується: у формах підпорядкування одних частин тексту іншим, формах, що збігаються і не збігаються з формами підпорядкування, характерними для речення; у стилістичних прийомах; у синонімічних повторах [27].

У процесі рефлексії над текстом адресат сприймає мовні знаки, що взаємодіють між собою. Текст повідомляє адресату про те, чого

не повідомляє сукупність мовних знаків у мовних зв'язках. Аналізуючи художній прозовий текст, види когезії можна ранжувати відповідно до обсягу тексту. Когезія, яка реалізується засобом умовних знаків, є пріоритетною для художнього прозового тексту. Когезія, що ґрунтується на повторі власних назв, властива текстам, які складаються з множини надфразових єдностей. Для текстів, які збігаються з надфразовими єдностями за обсягом, та для ключових фрагментів текстів важливі види когезії, які актуалізуються різними типами тематичної прогресії, пресупозиціями, імплікаціями, граматичними формами, фонетичними засобами [9; 20].

Когерентність тексту – це властивість, яка об'єднує текст з іншими складними системами. Текст як ціле «переважає» суму своїх частин. Незважаючи на те, що когерентність є змістовною властивістю, зміст тексту не дорівнює сумі його смислів. Заголовок, цитата, текст у тексті, метатекст характеризуються більшою протяжністю, ніж слово чи речення, тому вони менш формальні, їхні межі тяжіють до невизначеності, їхні визначені межі ґрунтуються на семантиці та вимагають зосередження уваги адресата на когерентності тексту. Одиниці когерентності в тексті взаємопов'язані та об'єднані семантичними й інколи формальними повторами [27].

Лінгвісти доводять, що окрім лексичної та граматичної синтагматики, наявна синтагматика тексту завдяки фразеологічній сполучуваності у внутрішньотекстових зв'язках. Текст – це багаторівневий феномен, який відображається у внутрішньотекстових зв'язках відповідно до його рівнів. Він є складним знаком, який має гнучку систему внутрішньотекстових зв'язків. Домінантою внутрішньотекстового зв'язку є семантична узгодженість. Усі компоненти тексту семантично співвіднесені з глобальним змістом тексту. Семантичний зв'язок – фундамент тексту, що визначає його когерентність. Лексичні й формально-граматичні засоби когезії зумовлені семантичною ідеєю тексту. Когезію класифікують як сукупність *внутрішньотекстових* зв'язків відповідно до семантичного, граматичного та прагматичного рівнів тексту, виокремлюючи текстотвірну логіко-семантичну когезію (типи: повний тотожний повтор, частковий лексико-семантичний повтор, тематичний, синонімічний, антонімічний, дейктичний повтор, вираження універсальних логіко-сміслових зв'язків: контраюкції (зіставлення, протиставлення)); текстотвірну граматичну когезію (типи: узгодженість граматичної семантики дієслів, використання дієприслівникових зворотів, синтаксичний паралелізм, частковість синтаксичних конструкцій (еліipsis, парцеляція, скорочення, сегментація)); текстотвірну прагматичну когезію (типи: асоціативна (образно-метафоричні, культурологічні, соціальні

асоціації), образна (епітет, метафора, порівняння), стилістична когезія) [22; 26; 27].

На думку науковців, одиницями лінгвістики тексту та об'єктами її вивчення є надфразова єдність (мікротекст) і цілий мовленнєвий твір (макротекст). Дослідники зосереджують увагу на надфразовій єдності (особливим способом організований закритий ланцюжок речень, які являють собою єдине висловлення). Взаємозв'язок складників тексту виражається смисловою/змістовою, комунікативною і структурною когерентністю, які співвідносяться як зміст, функція і форма [27].

Смислова/змістова когерентність тексту полягає в єдності його теми. Тема – смислове ядро та узагальнений зміст тексту. Єдність теми надфразової єдності виражається рекурентністю (регулярними повторами), тотожністю референції, імплікаціями. Комунікативна когерентність надфразової єдності виявляється в тому, що кожне наступне речення спирається, у комунікативному плані, на попереднє, рухає висловлення від відомого, «даного» до нового для утворення тема-рематичного ланцюжка, який має кінцевий характер та моделюється (моделі: лінійна тематична прогресія, наскрізна тема, похідні теми). Структурна когерентність полягає в наявності у тексті зовнішніх сигналів зв'язку між реченнями (лексичних повторів, синтаксичних паралелізмів, займенників, займенникових прислівників, артиклів, уживання дієслів одного часу), які беруть участь у встановленні лівосторонніх (анафоричних) і правосторонніх (катафоричних) зв'язків між складниками надфразової єдності [27].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, типам засобів когезії в художньому прозовому тексті АМЛК, які пересікаються, властиві спільні властивості. Вони виражаються формально, мають лінійний характер та зазвичай корелюють з мовними одиницями. Когерентність актуалізується сукупністю засобів. Її типи засобів взаємодоповнюються та створюють мережу сплетінь. Перспективою виконаного дослідження вважаємо залучення запропонованої семіотико-наративної інтерпретації засобів когезії та когерентності АМЛК із використанням *GeM model* у подальші текстолінгвістичні розвідки, які доцільно здійснювати на матеріалі інших категорій текстів різножанрової типології у вимірах новітніх лінгвостилістичних, лінгвокогнітивних та дискурсних студій.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМЛК – англійська мультимодальна літературна казка

МХПТ – мультимодальний художній прозовий текст

ЛІТЕРАТУРА

1. Карп М. А. Методологічні засади вивчення мультимодальних засобів когезії та когерентності в літературних казках. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Чернівці : Вид. дім «РОДОВІД», 2014. Вип. 690/691 : Германська філологія. С. 248–252.
2. Карп М. А. Когезія та когерентність як сукупність текстового зв'язку у британських художніх мультимодальних творах. *Мова і культура (науковий журнал)* : матер. XXIII Міжнар. наук. конф. «Мова і культура» імені Сергія Бурого, 23–26 червня 2014 р. Київ : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2014. Вип. 17, т. II (170). С. 182–189.
3. Карп М. А. Інтегральний потенціал когезії та когерентності у структурно-смысловій організації британського художнього тексту. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Чернівці : Вид. дім «РОДОВІД», 2014. Вип. 708/709 : Германська філологія. С. 86–89.
4. Бехта І. А., Карп М. А. Мультимодальні засоби когезії та когерентності у сучасних літературних казках: теоретико-методологічна інтерпретація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. «Філологія»*. Одеса, 2014. № 12/13. С. 87–90.
5. Карп М. А. Когезія і когерентність у взаємодії з іншими категоріями тексту. *Людина. Комп'ютер. Комунікація* : збірник наукових праць / за ред. проф. О. П. Левченко. Видавництво Львівської Політехніки, 2019. 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM). С. 90–93.
6. Карп М. А. Теоретичні передумови вивчення текстотвірних категорій когезії і когерентності. *Сучасна філологічна наука: актуальні питання та вектори розвитку* : колективна монографія / відп. за випуск М. В. Мамич. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. 512 с. С. 87–105.
7. Карп М. А. Методологічна база аналізу засобів когезії і когерентності в англійських мультимодальних літературних казках. Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов [Львівського національного університету імені Івана Франка] за 2021 рік. *На пошану доктора філологічних наук, професора Катерини Яківни Кусько* : тези (Львів, 3–4 лютого 2022 р.) 2022. С. 102–104. 320 с.
8. Карп М. А. Методика вивчення засобів когезії і когерентності в англійських мультимодальних літературних казках Філіпа Арда. *Moderní aspekty vědy: XVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika* : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. S. 102–114. 473 s.
9. Baldry A., Thibault P. J. *Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook*. Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics. London ; Oakville : Equinox, 2006. 270 p.
10. Bateman J. *Text and Image: A Critical Introduction to the Visual / Verbal Divide*. London ; New York : Routledge, 2014. 292 p.
11. Delin J., Bateman J. Describing and critiquing multimodal documents. *Document Design*. 2002. № 3 (2). P. 140–155.
12. Gibbons A. *Multimodality, Cognition, and Experimental Literature*. Routledge Studies in Multimodality. London ; New York : Routledge, 2012. 274 p.
13. Iedema R. Multimodality, resemiotization: extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice. *Visual Communication*. 2003. Vol. 2 (10), № 1. P. 29–57.

14. Jewitt C. *Technology, Literacy and Learning: A Multimodal Approach*. London ; New York : Routledge, 2012. 192 p.
15. Karp M. Cohesion in English texts. *European Applied Sciences: Philology and Linguistics*. Stuttgart : ORT Publishing, September, 2013. № 9–2. P. 10–11.
16. Karp M. Multimodal text analysis regarding cohesion and coherence. Proceedings of the 1st International Sciences Conference *Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science*. International Agency for the Development of Culture, Education and Science. Australia, Melbourne, 2014. (Australia, Melbourne, 25 June 2014). Vol. II. Melbourne IADCES Press. Melbourne, 2014. P. 361–363.
17. Kress G. R., Leeuwen Van Th. *Multimodal Discourse: The modes and media of contemporary communication*. Bloomsbury Academic, 2001. 142 p.
18. Lemke J. L. *Metamedia Literacy: Transforming Meanings and Media* / ed. by Jay L. Lemke, David Reinking, Linda D. Labbo, Michael C. McKenna, Ronald D. Kieffer. *Handbook of Literacy and Technology: Transformations in a Post-Typographic World*. Hillsdale ; New Jersey : Erlbaum, 1998. P. 283–301.
19. Lemke J. L. Travels in Hypermodality. *Visual Communication*, 2002. № 1 (3). P. 299–325.
20. Masterman M. *Language, Cohesion, and Form* / ed. by Tarick Wilks. New York : Cambridge University Press, 2005. 313 p.
21. *Multimodal Semiotics: Functional Analysis in Contexts of Education* / ed. by Len Unsworth. Bloomsbury Academic, 2011. 270 p.
22. *Multimodal Studies: Exploring Issues and Domains* / ed. by Kay L. O'Halloran, Bradley A. Smith. London ; New York : Routledge, 2011. 267 p.
23. *New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse* / ed. by Terry D. Royce, Wendy Bowcher. London ; New York : Routledge, 2013. 416 p.
24. *New Perspectives on Narrative and Multimodality* / ed. by Ruth Page. London ; New York : Routledge, 2010. 229 p. (Series in Routledge Studies in Multimodality; first edition).
25. O'Halloran K. L., Tan S., Smith B. A. Challenges in Designing Digital Interfaces for the Study of Multimodal Phenomena. *Information Design Journal*, 2010. № 18 (1). 12 p.
26. *Perspectives on Multimodality* / ed. by Eija Ventola, Cassily Charles, Martin Kaltenbacher. Document Design Companion Series. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2004. 249 p.
27. Sanders T., Maat H. P. Cohesion and Coherence: Linguistic Approaches. London : Elsevier, 2006. P. 1–201. (*Encyclopedia of Language and Linguistics Series; second edition*).
28. Stöckl H. In-between language and image in printed media. In Eija Ventola *Perspectives on Multimodality*. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2004. P. 9–30.
29. *The Pragmatics of Discourse Coherence: Theories and Applications* / ed. by Helmut Gruber, Gisela Redeker. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2014. 295 p. (Pragmatics and Beyond New Series).